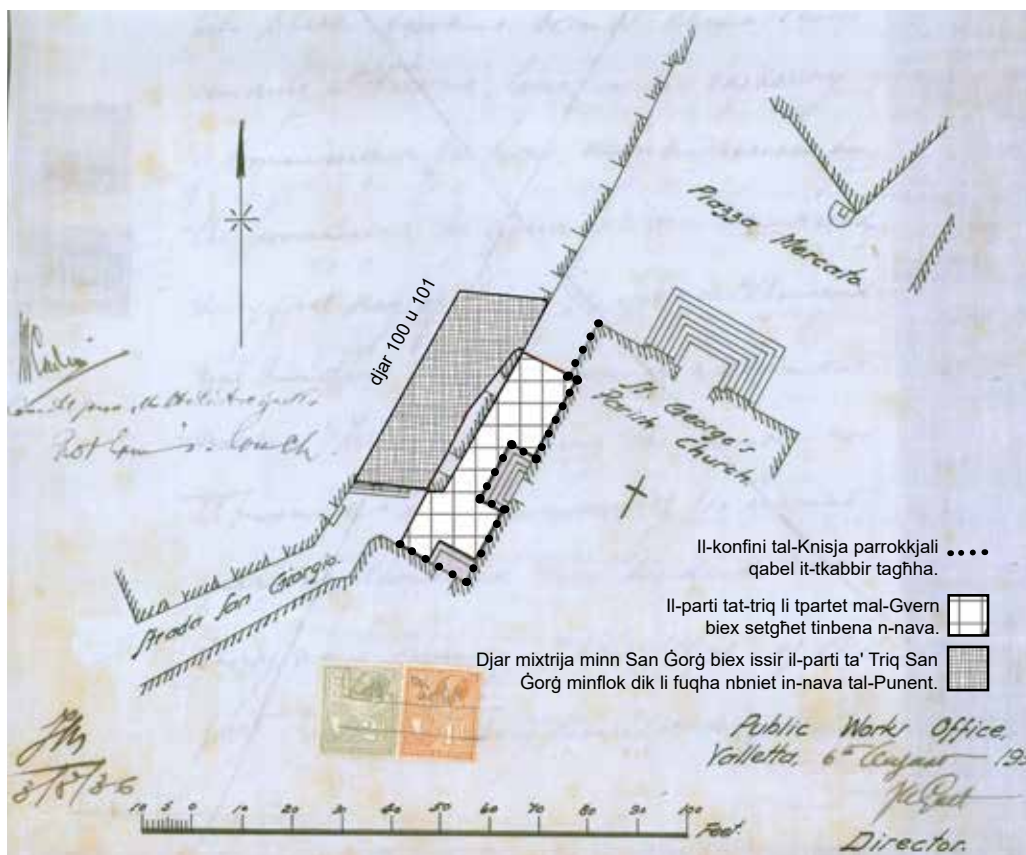

Mill-Arkivju tal-Parroċċa (1)

Il-bini tan-Nava tal-Punent: Il-kuntratti sabiex dan seta' jseħh

Toni Farrugia

Il-pjanta tal-1936 li turi t-tibdil li kellu jsir fl-arrangament tat-triq minhabba fil-bini tan-nava tal-punent, meħmuża mal-kuntratt misjub fl-Arkivju tan-Nutara, il-Belt Victoria. *Fajr: Silvio Hill*

Fil-ktejjeb *Festi San Ġorġ 1985*, il-mibki Kan. Nikol Vella Apap ippubblika artiklu *Hamsin sena mill-bini tan-Navijiet tal-Bażilika ta' San Ġorġ*. Fuq il-bini tan-nava tal-punent, Dun Nikol kiteb illi “[sabiex tinbena din in-nava] kien hemm bżonn li tittiehed it-triq. Hawnhekk kienet diffikultà kbira. Wara li sar ftehim mas-sidien tad-djar ta' dik in-naħa, inhattu d-djar u nbnew mill-ġdid lura, saret triq ġdida u fit-triq il-qadima nbnew in-navijiet. Fid-19 ta' Ġunju 1936 bdew iħottu d-djar il-qodma u t-triq il-ġdida nfethet fis-27 ta' Jannar 1937”.

L-Arcipriet Alfons Marija Hill.

F'dan l-artiklu se nagħti d-dettalji tal-kuntratti sabiex dan seta' jseħh. Qabel nibda, naħseb illi spjegazzjoni żgħira tkun f'postha. Sal-1936 l-aħħar parti ta' Triq San Ġorġ kienet tghaddi minn fejn illum hemm in-nava tal-punent, filwaqt illi fejn illum hemm l-aħħar parti ta' din it-triq (minn bieb nru 100 sa bieb nru 102) kien hemm id-djar li semma Dun Nikol. L-Arcipriet

Alfons Marija Hill allura kellu jagħmel ftehim mas-sidien ta' dawn id-djar sabiex dawn jitwaqqgħu halli tghaddi l-aħħar parti tat-triq, għax fuq it-triq eżistenti kellha tinbena n-nava tal-punent.

M'iniex ċert jekk il-kuntratti humiex kollha relatati ma' dan il-bini tan-nava. Dan peress li xi proprjetajiet

huma nnumerati mill-1 sat-12, filwaqt li oħrajn huma nnumerati minn 99 sa 103. Qed nassumi li tal-ewwel kien man-naħa ta' fejn illum hemm il-ħanut tal-laħam tal-Kejken, u tat-tieni kien man-naħa ta' fejn illum hemm il-ħanut tal-laħam tal-Manann. Il-prezzijiet tal-bejgħ u xiri huma bis-sistema monetarja Ingliża, jiġifieri *Lira Sterlina (£)*, *Xelin (s.)*, u *Sold (d.)*. Lira Sterlina kien fiha għoxrin xelin, u xelin kien fih tnax-il sold. Sold huwa ekwivalenti għal ċenteżmu ta' ewro, jiġifieri Lira Sterlina hija ekwivalenti għal €2.40.

1. Fis-27 ta' Jannar 1936, b'kuntratt li sar għand in-Nutar Francesco Refalo, Patri Clemente Camilleri, Prokuratur tal-Kunvent ta' Santu Wistin, ir-Rabat, Ghawdex, biegh lil Dun Giovanni Grech, Prokuratur tal-Altar tal-Kurċifiss,

l-ispażju tal-post nru 1-2-3, Triq San Ġorġ, jiġifieri parti

mid-dar mikrija lil Giorgio Scicluna, iben Benigno, għall-prezz ta' £50 (hamsin Lira Sterlina). B'dan il-kuntratt ukoll, Patri Brocardo Maria Debrincat, Prokuratur tal-Kunvent tal-Karmelitani tal-Belt Valletta u Nicola Mizzi, negozjant, bieghu lil Dun Giovanni Grech, Prokuratur tal-Altar tal-Kurċifiss, id-dar nru 4-5-6, Triq San Ġorġ, għall-prezz ta' £15.

2. Fit-18 ta' Mejju 1936, b'kuntratt li sar għand in-Nutar Francesco Refalo, Francesco Farrugia għadda lill-Knisja parrokkjali ta' San Ġorġ Martri l-ħanut li jikkonsisti f'kamra terrana nru 100, Triq San Ġorġ, li jmiss mil-lvant ma' Triq San Ġorġ u min-nofs inhar u mit-tramuntana mal-Knisja parrokkjali, bil-valur ta' £100.

Min-naħa tiegħu l-Arcipriet Hill obbliga ruħu li jassenja spazju li fih 216 pied kwadru (ekwivalenti għal 20 metru kwadru) fi Triq San Ġorġ, liema spazju jmiss mil-lvant ma' Triq San Ġorġ, u ntrabat li fl-imsemmi spazju jibni ħanut simili għal dak assenjat lill-Knisja parrokkjali minn Francesco Farrugia bil-valur ta' £100.

3. Fl-1 ta' Ġunju 1936, b'kuntratt li sar għand in-nutar Francesco Refalo, Margherita Frendo u t-fal tagħha Giovanni, Paolo u Antonietta assenjaw lill-Knisja parrokkjali ta' San Ġorġ id-dar nru 103, Triq San Ġorġ bil-valur ta' £300.

Min-naħa tiegħu, l-Arcipriet Hill obbliga ruħu li jikkonsenja lill-Familja Frendo d-dar li tiġi fuq in-naħa ta' wara tal-ħanut proprjetà ta' Francesco Farrugia u li tokkupa madwar 430 pied kwadru (ekwivalenti għal

Ritratt li juri l-haddiema fuq ix-xoghol tal-bini tan-nava tal-punent.
Ritratt: Arkivju Bażilika San Ġorġ

kwazi 40 metru kwadru), li tmiss mil-lvant ma' Triq San Ġorġ, min-nofsinar mal-beni tal-benefiċċju Tal-Ghonq li ġew assenjati lil Francesco Farrugia, u mit-tramunta ma' proprjetà ta' Giuseppe Meilaq, bil-valur ta' £30.

4. Fil-31 ta' Awwissu 1936, b'kuntratt li sar għand in-Nutar Francesco Refalo, Mons. Carmelo Muscat, Prokuratur tal-Katidral, biegh lill-Arċipriet Hili l-hanut nru 101, Triq San Ġorġ, li jmiss min-nofsinar u mil-lvant ma' Triq San Ġorġ u mit-tramuntana ma' proprjetà ta' Francesco Farrugia, għall-prezz ta' £50.

5. Fil-31 ta' Awwissu 1936, għand in-Nutar Francesco Refalo sar kuntratt bejn l-Arċipriet Hili u Dun Luigi Casha, Prokuratur tal-Altar tal-Erwieħ, fuq naħa, u Dun Giuseppe Grech, Rettur tal-partimonju sagra u benefiċċju magħruf bħala Tal-Ghonq, imwaqqaf minn Felice u Rosa Attard, fuq in-naħa l-oħra. B'dan il-kuntratt id-dar nru 99-100, Triq San Ġorġ, li tmiss min-nofsinar ma' Triq San Ġorġ u mal-werrieta ta' Giovanna Abela, mil-lvant ma' proprjetà tal-Katidral u proprjetà ta' Francesco Farrugia, u mit-tramuntana ma' proprjetà ta' Giuseppe Meilaq, bil-valur ta' £100, tpartet mad-dar nru 2, Pjazza s-Suq (illum Pjazza San Ġorġ), li tmiss min-nofsinar u mil-lvant ma' proprjetà tal-Katidral, mill-punent ma' triq u mit-tramuntana ma' proprjetà ta' Giuseppe Cassar, bil-valur ta' £75.

6. Fil-31 ta' Awwissu 1936, b'kuntratt għand in-Nutar Francesco Refalo, l-aħwa Meilaq, Francesco, Giorgio u Carmela, bieghu lill-Arċipriet Hili strixxa żghira ta' art fi Pjazza s-Suq (illum Pjazza San Ġorġ), li kienet se tirriżulta

wara t-twaqqigh ta' dar nru 11-12 fil-kantuniera tal-istess pjazza, li tmiss mad-dar tal-werrieta ta' Pawlu Farrugia, biex jitwessa l-aċċess għal Triq San Ġorġ, għall-prezz ta' £0.5s.0d. (hames xelini).

7. Fl-1 ta' Ottubru 1936, għand in-Nutar Giuseppe Grech, sar kuntratt bejn l-Arċipriet Hili, fuq naħa, u Joseph Maria Borg Cardona, Kummissarju għal Għawdex, rrapprezentant tal-Gvern ta' Malta, fuq in-naħa l-oħra. B'dan il-kuntratt l-art magħrufa bħala Ta' San Ġorġ, bil-kejl ta' 13.50 qasba kwadra (ekwivalenti għal 59.36 metru kwadru), li tmiss mil-lvant u min-nofsinar ma' Triq San Ġorġ, stmata li tiswa £42.13s.4d. (tnejn u erbgħin Lira Sterlina, tlettax-il xelin u erba' soldi) mid-Dipartiment tax-Xoghlijiet Pubbliċi, tpartet ma' porzjon minn Triq San Ġorġ, bil-kejl ta' 12.80 qasba kwadra (ekwivalenti għal 56.20 metru kwadru), stmata li tiswa £42.13s.4d. (tnejn u erbgħin Lira Sterlina, tlettax-il xelin u erba' soldi) mid-Dipartiment tax-Xoghlijiet Pubbliċi.

8. Fid-9 ta' Novembru 1936, b'kuntratt li sar għand in-Nutar Francesco Refalo, l-Arċipriet Hili biegh lil Giuseppe Vella, iben Liberato, sid ta' hanut, iċ-ċens perpetwu ta' £3 fuq biċċa art fi Triq San Ġorġ, bil-kejl ta' tliet kejliet (ekwivalenti għal 5.61 metru kwadru).

9. Fit-12 ta' Ottubru 1937 sar kuntratt għand in-Nutar Francesco Refalo, bejn l-Arċipriet Hili u Francesco Farrugia, fuq naħa, u Margherita Frendo u t-fal tagħha, Dun Giovanni, Paolo u Antonietta, fuq in-naħa l-oħra. B'dan il-kuntratt, il-hanut nru 100, Triq San Ġorġ, bil-valur ta' £100, tpartat mad-dar b'żewġ sulari u pjan terran nru 101-102, Triq San Ġorġ, għall-prezz ta' £300.

Wieħed jista' biss jobsor kemm stinkar, taħbit u qtigh il-qalb għadda minnhom l-Arċipriet Alfons Maria Hili sabiex l-għan tiegħu li titkabbar il-Knisja parrokkjali ta' San Ġorġ jintlaħaq. Tixraq tassew din is-silta mill-epitaffju li hemm fuq il-monument li jfakkar il-memorja tiegħu fil-Bażilika tagħna: "Benefattur kbir ta' dan il-Maqdes f'għieh San Ġorġ Martri fejn qeda dmiru sal-aħħar għax b'generożità u hegga kabbru, żejnu u għanieħ".

Ma' dan l-artiklu qed nistampa, naħseb li għall-ewwel darba, il-pjanta kif kellu jsir dan it-tibdil fl-arrangament tat-triq. Hawnhekk irrid nirringrazzja lin-nutar Silvio Hili li ġibidli l-attenzjoni għal din il-pjanta li ltaqa' magħha waqt ir-riċerka tiegħu, u li b'hekk kien ta' spunt għal din ir-riċerka.

Il-bust tal-Arċipriet Alfons M. Hili mwaqqaf f'għieħu fl-1996 fil-Bażilika ta' San Ġorġ.